

Τό Ουκρανικό ζήτημα απασχολούσε τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τό τελευταῖο διάστημα, ἀπό τό 1990 μέχρι σήμερα, περίπου τριάντα χρόνια. Ὄταν οἱ Ουκρανοί σχημάτισαν Κράτος, θέλησαν νά ἀποκτήσουν καί αὐτοί αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία – Πατριαρχεῖο. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας δέν ἔδωσε τήν συγκατάθεσή της, παρά μόνον ἔδωσε μιᾶ διευρυμένη αὐτονομία, γι' αὐτό καί τιμώρησε μέ καθαίρεση αὐτοῦς πού ἀνεκήρυξαν τήν ουκρανική Ἐκκλησία σέ Αὐτοκέφαλη-Πατριαρχεῖο. Ἐκτοτε στήν Ουκρανία ὑπῆρχε μιᾶ Ἐκκλησία πού ὑπάγεται στήν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας καί ἄλλες δύο παρατάξεις πού ἦταν σχισματικές.

Γιά τό θέμα αὐτό ἔγραψα εἴκοσι (20) κείμενα. Τό πρῶτο γράφηκε τό ἔτος 2008, τό δεύτερο τό ἔτος 2014 καί τά ὑπόλοιπα τά δύο ἔτη 2018 καί 2019. Στά κείμενα αὐτά μέ απασχόλησε κυρίως ἡ βαθύτερη αἰτία τοῦ ζητήματος, ἀπό τήν ὁποία ἀναφύονται κατά καιροῦς διάφορα ἄλλα ζητήματα.

Μέ τά κείμενα πού ἔγραψα προσπάθησα νά ἀναδείξω ἕξι σοβαρά ζητήματα. Πρῶτον, τό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι συνοδικό, ἀλλά καί ἱεραρχικό. Δέν μπορεῖ νά τονίζεται μόνον ἡ συνοδικότητα, χωρίς τήν ἱεραρχικότητα, γιατί αὐτό συνιστᾶ προτεσταντική νοοτροπία. Δεύτερον, ἡ Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία δέν μπορεῖ νά λειτουργῇ ὡς ἀνεξάρτητη ἀπό ὅλες τίς ἄλλες Ἐκκλησίες, ὡς «Αὐτοκεφαλισμός», ἀλλά εἶναι αὐτοδιοίκητη, ὄχι ὁμως καί τελείως ἀνεξάρτητη. Τρίτον, ἡ Αποστολική Διαδοχή συνδέεται ἀναπόσπαστα μέ τήν Αποστολική ζωή καί παράδοση μέσα στό μυστήριό τῆς Πεντηκοστῆς. Τέταρτον, ἡ Ἐκκλησία ἐπιλύει τά θέματα πού ἀνακύπτουν μέ ἀκρίβεια καί οἰκονομία, καί ἡ οἰκονομία γίνεται κάτω ἀπό ὀρισμένους ὅρους καί ἀπαραίτητες προϋποθέσεις. Πέμπτον, ἐμφανίζονται κατά καιροῦς διάφορες ἐκκλησιολογικές ἀσθένειες, θά τίς χαρακτηρίζα δυσλειτουργίες τοῦ συνοδικοῦ καί ἱεραρχικοῦ πολιτεύματος τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἡ θεωρία «περί Τρίτης Ρώμης», οἱ ὁποῖες ἀποβλέπουν στήν ἀνατροπή τῶν ἀποφάσεων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ἐκτον, τό κείμενο γιά τήν χορήγηση τοῦ Τόμου τῆς αὐτοκεφαλίας σέ μιᾶ Ἐκκλησία εἶχε συμφωνηθῆ στίς πανορθόδοξες διασκέψεις, ἀλλά μέ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Μόσχας ἐπῆλθε διαφωνία στό ποιός θά ὑπογράφη τόν Τόμο αὐτόν.

Κυρίως αὐτά τά ἕξι σημεία μέ απασχόλησαν στά κείμενα πού ἔγραψα ὡς Ἱεράρχης μιᾶς Τοπικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά καί ὡς Ἱεράρχης τῆς καθόλου Ἐκκλησίας.

Παρατηρῶ ὅτι μερικοί ἀσχολοῦνται μέ ἐπί μέρους ζητήματα, τά ὁποῖα ἀπολυτοποιοῦν, καί μάλιστα ἀναλύουν μέ ἐπιμονή ἐνέργειες πού ἔγιναν στό παρελθόν, ὅπως γιά παράδειγμα ἡ χορήγηση τοῦ Τόμου τῆς Αὐτοκεφαλίας πού ἔδωσε ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης στήν Ουκρανία, χωρίς νά βλέπουν τά νοσογόνα αἷτια πού ἀνέφερα προηγουμένως καί χωρίς νά βλέπουν τό παρόν καί τό μέλλον.

Ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος κατά τήν Συνεδρίασή της τήν 28^η Αὐγούστου 2019, ἀφοῦ ἄκουσε τήν εἰσήγηση τῶν δύο Συνοδικῶν Ἐπιτροπῶν, ἤτοι τῆς Ἐπιτροπῆς Δογματικῶν καί Κανονικῶν Ζητημάτων καί τῆς Ἐπιτροπῆς Διορθοδόξων καί Διαχριστιανικῶν Σχέσεων, ἔλαβε τήν ἀπόφαση ὅτι «ἀναγνωρίζει τό κανονικό δικαίωμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου γιά τήν παραχώρηση τοῦ Αὐτοκεφάλου, καθῶς καί τό προνόμιο τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νά χειρισθεῖ περαιτέρω τό ζήτημα τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ουκρανίας».

Ἀναμένω νά δημοσιευθῇ ὁλόκληρη ἡ εἰσήγηση αὐτή, καθῶς ἐπίσης καί τό σκεπτικό πού στηρίζει τήν ἀπόφαση.

Από δηλώσεις και δημοσιεύματα φαίνεται ότι ο Αρχιεπίσκοπος θα ενημερώσει την Ίεραρχία της Έκκλησίας της Ελλάδος που θα συνέλθη σε τακτική Συνεδρίασή της τον προσεχή Οκτώβριο.

Ανεξάρτητα από το πώς θα εξελιχθεί περαιτέρω το θέμα στην Ίεραρχία, στην βάση του το θέμα αυτό παραμένει ανοικτό προς επίλυση. Δηλαδή, διατυπώνονται επιχειρήματα κανονικά, εκκλησιολογικά, θεολογικά, ένθεν κακειθεν, αλλά κάποια στιγμή πρέπει να αναζητηθεί μία σοβαρή λύση, ώστε να επανέλθει η ενότητα στην Ορθόδοξη Έκκλησία, που έχει διασαλευθεί.

Μέ το παρόν κείμενο θα υποβάλω μία συγκεκριμένη πρόταση για την αντιμετώπιση του Ουκρανικού ζητήματος. Αυτό το κάνω με πολύ σεβασμό στους Προκαθημένους των Ορθοδόξων Έκκλησιών, ιδίως στον Οικουμενικό Πατριάρχη Κύριο Βαρθολομαίο. Έπιθυμώ να βοηθήσω και όχι να τούς υπερβώ. Άλλωστε, γνωρίζω ότι όλα τα θέματα επιλύονται μέσα στο συνοδικό και ιεραρχικό πολίτευμα της Έκκλησίας.

Γνωρίζω σαφέστατα ότι το Οικουμενικό Πατριαρχείο έχει μεγάλη πείρα στην αντιμετώπιση εκκλησιαστικών προβλημάτων. Για παράδειγμα, αντιμετώπισε το σχίσμα, που επικράτησε στην Ελλάδα δέκα επτά χρόνια (1833-1850) με την αυτόγνομη ανακήρυξη της Αυτόκεφαλίας, και τό έλυσε με σοφία και διάκριση. Τό ίδιο παρατηρούμε και για άλλες κατά Τόπους Έκκλησίες.

Έτσι, σέβομαι απόλυτα τό Οικουμενικό Πατριαρχείο, και τά όσα θα καταθέσω στην συνέχεια με σεβασμό, κινούνται μέσα στην προοπτική του λόγου: «Δίδου σοφῶ ἀφορμήν και σοφώτερος ἔσται» (Παρ. θ´, 9) και του λόγου: «Τῶνδε γάρ ἀκούσας σοφός σοφώτερος ἔσται, ὁ δέ νοήμων κυβέρνησιν κτήσεται» (Παρ. α´, 5).

Έννοεῖται ότι θα χαρῶ πολύ, ἂν βρεθῆ ἕνας καλύτερος τρόπος επίλυσης του ζητήματος αὐτοῦ, διότι κανείς δέν εἶναι ἀλάθητος, ἀφοῦ τό ἀλάθητον ἀνήκει στην Έκκλησία που λειτουργεῖ μέσα στό μυστήριο τῆς Πεντηκοστῆς με Ίεράρχες που συσκέπτονται συνοδικῶς και ιεραρχικῶς.

Πρίν καταθέσω τήν πρόταση θα ἀναφερθῶ στην κατάσταση που ἐπικρατοῦσε στην Έκκλησία κατά τόν 4^ο αἰῶνα, για τό πῶς τήν περιγράφει και πῶς τήν ἀντιμετωπίζει ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ Μεγάλος αὐτός Πατέρας τῆς Έκκλησίας.

1. Ὁ κλονισμός τῆς ἐνότητος τῆς Έκκλησίας

Ἡ περίοδος μεταξύ τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (325 μ.Χ.) και τῆς Β΄ (381 μ.Χ.) ἦταν ταραγμένη. Ἐμφανίσθηκαν πολλοί Ἐπίσκοποι και θεολόγοι που προσπαθοῦσαν να θεολογήσουν για τήν θεότητα του Λόγου και τήν θεότητα του Ἁγίου Πνεύματος, με ἀποτέλεσμα να κλονίζονται οἱ κατά Τόπους Έκκλησίες.

Ὁ Μέγας Βασίλειος ἔζησε αὐτήν τήν περίοδο και ὡς καλός και νηφάλιος κυβερνήτης προσπάθησε να ἀντιμετωπίσει τήν κατάσταση. Ὑπάρχει ἕνα καταπληκτικό κείμενό του, στό ὁποῖο διεκτραγωδεῖ τήν κατάσταση που ἐπικρατοῦσε στις Έκκλησίες. Τότε συγκλήθηκαν περίπου τριάντα Σύνοδοι.

Θά παραθέσω τήν μετάφραση τοῦ ἐκπληκτικοῦ αὐτοῦ κειμένου, τήν ὁποία ἔκανε ἡ φιλόλογος Σωτηρία Καρανάσιου. Νομίζω ὅτι ἡ περιγραφή αὐτή δείχνει παρόμοιες καταστάσεις πού ἐπικρατοῦν καί σήμερα. Γιά τήν εὐχερέστερη ἀνάγνωση τό κείμενο αὐτό θά χωρισθῆ σέ περισσότερες παραγράφους ἀπό τό ἀρχικό.

Μεγάλου Βασιλείου: Διήγησις τῆς παρούσης καταστάσεως τῶν Ἐκκλησιῶν

«Μέ τί νά παρομοιάσουμε τήν παροῦσα κατάσταση; Αὐτή πού εἶναι παρόμοια μέ κάποια ναυτική σύρραξη, τήν ὁποία ἐτοίμασαν ναυτικοί ἄνδρες φιλοπόλεμοι οἱ ὁποῖοι κρατοῦσαν μίσος μέ τούς ἀντιπάλους ἀπό παλαιές συγκρούσεις. Σκέψου τήν εἰκόνα αὐτήν νά ἐφορμοῦν μέ σφοδρότητα οἱ δύο ἀντίπαλοι στόλοι καί ἔπειτα, ὅταν ἐκραγῆ καί φτάση σέ ἀξεπέραστα ὄρια ἡ μεγάλη ὀργή, νά μάχωνται μέ δύναμη οἱ ἄνδρες. Ἄν θέλης ὑπέθεσε ὅτι τά πλοῖα συγχρόνως πλήττονται καί ἀπό σφοδρή θαλασσοταραχή καί ἕνα σκοτάδι ἀπό μαῦρα σύννεφα ἔχει καλύψει τά πάντα, ὥστε νά μήν μποροῦν νά διακριθοῦν φίλοι ἢ ἐχθροί γιατί ἀπό τήν σύγχυση δέν ἀναγνωρίζονται τά σύμβολα.

Καί γιά νά γίνῃ πιό σαφής ἡ εἰκόνα ἄς προσθέσουμε τήν φουσκωμένη θάλασσα πού περιστρέφει τά νερά ἀπό τόν βυθό μέχρι ἐπάνω καί νά πέφτῃ ὀρμητικό τό νερό ἀπό ψηλά, ὥστε νά δημιουργηθῆ φοβερός κλύδωνας ἀπό τήν θαλασσοταραχή.

(Σκέψου) ἔπειτα νά φυσᾶνε οἱ ἄνεμοι ἀπό ὅλα τά σημεῖα στό ἴδιο σημεῖο καί νά συνταράσσεται ὀλόκληρος ὁ στόλος, καί ἀπό τούς ἀντιπάλους ἄλλοι νά προδίδουν τήν παράταξή τους, ἄλλοι νά αὐτομολοῦν ἀπό τήν ἀγωνία τους, ἐνῶ ἄλλοι νά προσπαθοῦν νά κυβερνήσουν τά σκάφη πού κλυδωνίζονται ἀπό τούς ἀνέμους καί νά ἐπιτεθοῦν στούς ἀντιπάλους, καί νά ἀλληλοσκοτώνωνται ἀπό τήν ἀνταρσία πού ἔφερε ὁ φθόνος γιά τούς νικητές καί ἡ ἐπιθυμία νά νικήσῃ ὁ καθένας μόνος του.

Καί μέσα σέ ὅλα αὐτά φαντάσου ἕναν φοβερό καί ἀνάμεικτο θόρυβο σέ ἐκεῖνο τό σημεῖο ἀπό τούς ἀνέμους πού σφυρίζουν, ἀπό τόν πάταγο τῶν πλοίων, ἀπό τό κόχλασμα τῆς τρικυμίας, ἀπό τήν βουή τῶν πολεμιστῶν πού ἀφήνουν τίς κραυγές τους ἀνάλογα μέ τό τί παθαίνουν, καί ἐξ αἰτίας ὅλων αὐτῶν νά μήν ἀκούγεται ἡ φωνή οὔτε τοῦ ναυάρχου οὔτε τοῦ κυβερνήτη, ἀλλά νά ἐπικρατῆ φοβερή ἀταξία καί σύγχυση μέ ὅλα αὐτά τά ὑπερβολικά κακά, ὥστε νά κάνουν μεγάλα λάθη ἀπό ἀπόγνωση γιά τήν ζωή τους.

Πρόσθεσε σέ ὅλα αὐτά καί τήν βαρύτερη ἀσθένεια τῆς δοξομανίας, ὥστε, ἐνῶ τό καράβι πάει στόν βυθό, οἱ ἐπιβάτες νά μαλώνουν μεταξύ τους γιά τά πρωτεῖα.

Πήγαινε τώρα ἀπό τήν εἰκόνα σέ αὐτό τό ἴδιο τό κακό. Μήπως καί παλαιότερα τό ἀρειανικό σχίσμα, ἀφοῦ ἀποχωρίσθηκε ἀπό τήν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ σάν ἀντίπαλη μερίδα, δέν ἦταν ἡ μοναδική ἐχθρική παράταξη; Ὅταν μετά ἀπό μακροχρόνια καί φοβερή ἔριδα ἄρχισαν τόν φανερό πόλεμο ἐναντίον μας, τότε ὁ πόλεμος διαχωρίσθηκε σέ πολλά μέρη καί μέ μύριους τρόπους, ὥστε νά ὑπάρχῃ σέ ὅλους ἕνα ἀδιάλλακτο μίσος λόγῳ τοῦ γενικοῦ ἐχθρικοῦ κλίματος καί λόγῳ τῆς ὑποψίας τοῦ ἐνός πρὸς τόν ἄλλον.

Αὐτός ὁ σάλος τῶν Ἐκκλησιῶν δέν εἶναι πιό ἄγριος ἀπό τήν κάθε θαλασσοταραχή; Κατ' αὐτόν τόν σάλο ἔχει μετακινηθῆ κάθε ὄριο πού ἔθεσαν οἱ Πατέρες, κάθε θεμέλιο καί κάθε δογματικό ὄχυρό ἔχει διασαλευθῆ. Τά πάντα συγκλονίζονται καί σειόνται

καθώς στηρίζονται σέ σαθρή βάση. Άλληλοκαταστρεφόμαστε μέ τό νά επιτιθέμεθα ό ένας στόν άλλον. Κι άν δέν σέ προφτάσει ό έχθρός, σέ πληγώνει ό σύντροφος. Καί άν πέσης πληγωμένος, σέ καταπατά ό συμπολεμιστής. Τόση κοινωνία έχουμε μεταξύ μας, όσο από κοινού μισούμε τούς έχθρούς μας. Καί όταν περάσουν οι έχθροί, τότε βλέπουμε ό ένας τόν άλλον ως έχθρό.

Άκόμη δέ ποιός θά μπορούσε νά μετρήσει τό πλήθος τών ναυαγίων; Άλλοι βυθίζονται από επίθεση τών έχθρων, άλλοι από τήν καλυμμένη έχθρα τών συμμάχων, άλλοι από τήν άπειρία τών ήγετών τους. Όλόκληρες Έκκλησίες βυθίσθηκαν αΰτανδρες, επειδή έπεσαν επάνω σέ δόλιους αίρετικούς ύφάλους, άλλοι παρέλαβαν τήν διακυβέρνηση τής Έκκλησίας, αλλά ναυάγησαν στην πίστη, επειδή δέν ήθελαν νά ακολουθήσουν τό σωτήριο πάθος. Οι ταραχές πού προέρχονται από τούς άρχοντες του κόσμου τούτου καί ανατρέπουν τούς λαούς δέν είναι σφοδρότερες από κάθε θύελλα καί καταγίδα;

Πράγματι, θλιβερό καί σκυθρωπό σκοτάδι έχει καλύψει τις Έκκλησίες, επειδή έχουν εκδιωχθή οι λαμπτήρες πού τοποθέτησε ό Θεός στόν κόσμο γιά νά φωτίζουν τις ψυχές τών λαών. Καί ενώ ήδη ύπάρχει ό φόβος νά διαλυθή τό πάν, ή υπερβολική μεταξύ τους φιλονικία δέν τούς επιτρέπει νά δούν τόν κίνδυνο. Περισσότερο ύπολογίζεται ή προσωπική βλάβη παρά τό κοινό καί δημόσιο συμφέρον, στόχος είναι ή επικράτηση στους αντιπάλους παρά τό κοινό καλό, καί ή ικανοποίηση του έγωϊσμού από τις μελλοντικές άμοιβές. Γι' αυτό όλοι, μέ όποιον τρόπο μπορούν, σηκώνουν φονικά χέρια ό ένας εναντίον του άλλου. Κάποια τραχεία κραυγή από αυτούς πού αντιμάχονται μεταξύ τους, μία άκατανόητη βοή καί ένας δυσδιάκριτος ήχος από τούς συνεχείς θορύβους έχει γεμίσει όλη τήν Έκκλησία καί διαστρέφεται τό ευθές δόγμα τής ευσεβείας από τις υπερβολές καί τις έλλείψεις.

Άλλοι μέ τήν σύγχυση τών προσώπων τής Άγίας Τριάδος οδηγούνται στόν Ίουδαϊσμό, άλλοι μέ τό νά δέχονται αντίθεση τών φύσεων οδηγούνται στόν Έλληνισμό. Ούτε ή θεόπνευστη Γραφή άρκει νά τούς συμβιάσει, ούτε οι άποστολικές παραδόσεις μπορούν νά τούς συμφιλιώσουν.

Μία είναι ή προϋπόθεση τής φιλίας, τό νά όμιλη κανείς κολακευτικά. Γιά τήν δημιουργία δέ τής έχθρας είναι άρκετό τό νά μήν συμφωνή κάποιος μέ τήν γνώμη του άλλου. Η όμοιότητα του σφάλματος προκαλεί έμπιστοσύνη περισσότερο από κάθε συνωμοσία γιά τήν συμμετοχή σέ ανταρσία.

Θεολόγος δέ είναι όποιοσδήποτε, έστω κι άν ή ψυχή του είναι στιγματισμένη από μύριες κηλίδες. Γι' αυτό οι νεωτεριστές βρίσκουν εύκολα πολλούς συνεργάτες στην ανταρσία τους. Γι' αυτό καί αυτοχειροτόνητοι πού επιδιώκουν μέ κάθε μέσον τήν κατάληψη τής έξουσίας έχουν αναλάβει τήν διοίκηση τής Έκκλησίας, άγνοώντας τήν οικονομία του Άγίου Πνεύματος. Καί ενώ οι ευαγγελικοί θεσμοί βρίσκονται σέ παντελή σύγχυση λόγω τής άταξίας, ύπάρχει άπερίγραπτη σπουδή γιά τά αξιώματα καί ό καθένας από αυτούς πού θέλουν νά επιδειχθούν άγωνίζεται ό ίδιος νά άνέλθη στό αξίωμα. Λόγω αΰτης τής φιλαρχίας επικρατεί πολύ μεγάλη άναρχία μεταξύ τών λαών. Γι' αυτό οι συστάσεις τών ύπευθύνων είναι άνώφελες καί χωρίς άποτέλεσμα, γιατί ό καθένας λόγω τής άμάθειας καί του έγωϊσμού πιστεύει ότι πρέπει νά έξουσιάζη καί όχι νά ύπακούη στους άλλους.

Γι' αυτό καί θεώρησα ότι είναι προτιμότερο νά σιωπήσω παρά νά όμιλήσω, γιατί μέσα σέ τόσους θορύβους είναι αδύνατον νά εισακουσθώ ή φωνή κάποιου ανθρώπου. Γιατί,

ἂν εἶναι ἀληθινοί οἱ λόγοι τοῦ «Ἐκκλησιαστή», «οἱ λόγοι τῶν σοφῶν ἀκούγονται ὅταν ἐπικρατῇ ἡσυχία», δέν θά ταίριαζε στήν παροῦσα κατάσταση νά ὀμιλήσω γι' αὐτά. Ἀκόμη ἐνθυμοῦμαι καί τό προφητικό λόγοιο: «ὁ συνετός θά σιωπήσῃ κατά τόν καιρό ἐκεῖνο διότι ὁ καιρός εἶναι πονηρός».

Καί πράγματι εἶναι πονηρός ὁ καιρός, διότι ἄλλοι φροντίζουν νά πέσῃ κάτω κάποιος, ἄλλοι χοροπηδοῦν γύρω ἀπό αὐτόν πού ἔπεσε, ἄλλοι ἐπικροτοῦν τήν πτώση καί δέν ὑπάρχει κάποιος πού ἀπό συμπάθεια θά δώσῃ τό χέρι του νά σηκωθῇ αὐτός πού γονάτισε. Ἄν καί κατά τόν παλαιό νόμο κατακρίνεται ἀκόμη καί αὐτός πού προσπέρασε μέ ἀδιαφορία τό ζῶο τοῦ ἐχθροῦ πού γονάτισε ἀπό τό βάρος. Τώρα, ὅμως, δέν ισχύουν τά ἴδια. Γιατί; Διότι γενικῶς ψυχράνθηκε ἡ ἀγάπη, ἐξαφανίσθηκε ἡ σύμπνοια μεταξύ τῶν ἀδελφῶν, ἀγνοεῖται ἀκόμη καί τό ὄνομα τῆς ὁμόνοιας, χάθηκαν οἱ νοθεσίες ἀπό ἀγάπη, δέν ὑπάρχει πουθενά χριστιανική συμπάθεια, δέν χύνεται πουθενά δάκρυ συμπάθειας. Δέν ὑπάρχει αὐτός πού θά στηρίξῃ τόν ἀσθενῆ στήν πίστη, ἀλλά ἔχει ἀνάγει τόσο μίσος μεταξύ τῶν συμπολιτῶν, ὥστε ὁ καθένας χαίρεται περισσότερο μέ τίς συμφορές τοῦ πλησίον παρά μέ τά δικά του ἐπιτεύγματα. Ὅπως συμβαίνει μέ τίς ἐπιδημίες, πού καί ὅσοι προσέχουν μέ ἀκρίβεια τήν δίαιτα ὑποφέρουν ἐξίσου μέ τούς ἄλλους, ἐπειδή λόγῳ τῆς συναναστροφῆς μέ τούς ἀσθενεῖς ἀσθενοῦν καί αὐτοί, ἔτσι καί τώρα ἐξομοιωθήκαμε ὅλοι μεταξύ μας, γιατί σάν ἐπιδημία ἡ φιλονικία ἡ ὁποία κατέλαβε τίς ψυχές μας μᾶς ὀδήγησε στό νά φροντίζουμε γιά τό κακό.

Γι' αὐτό καί στίς θέσεις τῶν δικαστῶν κάθονται πρόσωπα χωρίς ἔλεος καί σκληρά σέ ὅσους σφάλλουν, ἐνῶ ἀπό τήν ἄλλη ὑπάρχουν ἀγνώμονες κριτές πού ἀντιμετωπίζουν δυσμενῶς τά κατορθώματα καί, ὅπως φαίνεται, τόσο πολύ ἔχει στερεωθῇ τό κακό, ὥστε γίναμε πιά ἄλογοι καί ἀπό τά ἄλογα ζῶα. Διότι ἐκεῖνα κάνουν μία εἰρηνική ἀγέλη μεταξύ τους, σέ μᾶς ὅμως αὐτός ὁ φοβερός πόλεμος ἔχει ξεσπάσει ἐναντίον τῶν ὁμοφύλων μας.

Γιά ὅλους αὐτούς τούς λόγους ἔπρεπε νά σιωπήσω, ἀντίθετα, ὅμως, ἀπό τήν ἄλλη μεριά μέ εἶλκυε ἡ ἀγάπη, ἡ ὁποία δέν ζητᾷ τό δικό της συμφέρον καί ἀπαιτεῖ νά ὑπερνικᾷ κανεῖς ὅλες τίς δυσκολίες τῶν καιρῶν καί τῶν πραγμάτων. Μᾶς δίδαξαν οἱ τρεῖς παῖδες, πού ρίφθηκαν στήν βαβυλωνία κάμινο, ὅτι ἀκόμη κι ἂν δέν ὑπάρχῃ κανένας σύμμαχος τῆς εὐσεβείας, πρέπει κανεῖς νά ἐπιτελῇ καί μόνος τό καθῆκον του. Αὐτοί μέσα ἀπό τήν φλόγα τῆς καμίνου ὑμνοῦσαν τόν Θεό, χωρίς νά ὑπολογίζουν τό πλῆθος τῶν ἀσεβῶν, ἀλλά οἱ τρεῖς τους ἦταν ἀρκετοί γιά νά στηριχθοῦν μεταξύ τους.

Γι' αὐτό οὔτε καί ἐμᾶς μᾶς φόβισε τό πλῆθος τῶν ἀντιπάλων, ἀλλά, ἀφοῦ στηρίξαμε τήν ἐλπίδα στήν βοήθεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διακηρύξαμε μέ παρρησία τήν ἀλήθεια. Ἄλλωστε θά ἦταν τό πιά παράλογο ἀπό ὅλα, ἂν αὐτοί, πού βλασφημοῦν τό Πνεῦμα ἐξαγγέλλουν μέ τόσο θράσος καί μέ τόση εὐκολία τήν ἀσεβεία τους, ἐνῶ ἐμεῖς πού ἔχουμε τέτοιον σύμμαχο καί συνήγορο νά διστάζουμε νά ὑπηρετήσουμε τήν διδασκαλία, ἡ ὁποία ἔφθασε μέχρις ἐμᾶς μέ τήν παράδοση τῶν πατέρων καί διασώθηκε μέ τήν μνήμη ἀπό γενεά σέ γενεά. Ἐπί πλέον ἐνίσχυσε αὐτήν τήν διάθεσή μας ἡ φλόγα τῆς εἰλικρινοῦς ἀγάπης σου, ἡ σοβαρότητα καί ἡ πραότητα τοῦ χαρακτήρα σου, τά ὁποῖα ἦταν ἐγγύηση ὅτι δέν θά γίνονταν γνωστά σέ πολλούς ὅσα θά γράφονταν. Ὅχι γιατί ἦταν ἄξια νά ἀποκρυφθοῦν, ἀλλά γιατί δέν ἔπρεπε νά ριφθοῦν τά μαργαριτάρια στούς χοίρους.

Αυτά εἶχα νά πῶ ἐγώ. Για σένα ὁμως, ἂν μέν εἶναι ἀρκετά ὅσα ἔχουν λεχθῆ, ἄς μήν γίνεται πλέον λόγος γι' αὐτό τό θέμα. Ἄν ὁμως σοῦ φανοῦν ἐλλιπῆ, δέν θά μέ πειράξῃ νά ἀσχοληθῆς φιλόπονα μέ τήν ἔρευνα καί μέ ἐρώτηση ὄχι ἐριστική νά συμπληρώσης τήν γνώση σχετικά μέ τό θέμα. Εὐχομαι νά βοηθήσῃ ὁ Κύριος ὥστε εἴτε διά μέσου ἐμοῦ εἴτε μέσω ἄλλων νά συμπληρωθοῦν τά ἐλλείποντα μέ τήν γνώση, ἡ ὁποία δίνεται ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα σέ ὅσους εἶναι ἀντάξιοι αὐτῶν τῶν δωρεῶν».

Περίληψη καί σχόλιο

Τό κείμενο αὐτό πού παρατέθηκε σέ μετάφραση εἶναι ἐκπληκτικό καί περιγράφει τήν κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε στήν Ἐκκλησία τόν 4ο αἰώνα μ.Χ. καί μάλιστα παρουσιάζεται μέ καταπληκτικό τρόπο ἀπό τόν Μέγα Βασίλειο καί δείχνει τόν τρόπο πού τήν ἀντιμετώπισε ὁ Μέγας αὐτός Ἱεράρχης τῆς Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας καί Οἰκουμενικός διδάσκαλος. Ἐνδεικτικῶς θά τονισθοῦν μερικά σημεῖα.

1.Σέ αὐτό τό κείμενο περιγράφονται μέ λεπτομερῆ καί ἀκριβῆ τρόπο τά ὅσα συμβαίνουν σέ μιᾶ ναυμαχία. Ἡ ὅλη εἰκόνα εἶναι ἐκρηκτική ἀπό τήν σύρραξη τῶν πλοίων, τήν δύναμη τῶν πολεμιστῶν, τήν τρικυμία τῆς θάλασσας, τό σκοτάδι τῆς νύκτας, τήν δύναμη τῶν ἀνέμων, τήν ἀλληλοεξόντωση τῶν πολεμιστῶν, τόν θόρυβο πού προκαλοῦν τά πλοῖα, τήν κραυγή τῶν ἀνθρώπων, τήν ἀταξία πού ἐπικρατεῖ, τό βύθισμα τῶν πλοίων, ἀλλά καί τήν διαμάχη τῶν ἀνθρώπων γιά τά πρωτεῖα, ἀκόμη καί σέ αὐτήν τήν φρικτή κατάσταση.

2.Ὅλα αὐτά τά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τῆς ναυμαχίας ὁμοιάζουν μέ τήν κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε στίς Ἐκκλησίες λόγω τῆς αἰρέσεως τοῦ Ἀρείου, ἀλλά καί τῆς αἰρέσεως τῶν Πνευματομάχων. Πρόκειται γιά ἕναν σάλο στίς Ἐκκλησίες, πού ὁμοιάζει μέ θαλασσοταραχή, ἀφοῦ μετακινοῦνται τά ὄρια καί τά θεμέλια πού ἔθεσαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπικρατεῖ μιᾶ διαμάχη μεταξύ τῶν Ἐπισκόπων καί τῶν Χριστιανῶν. Βυθίζονται οἱ Χριστιανοί ἀπό τούς ἐχθρούς, ἀλλά καί ἀπό τήν ἀπειρία τῶν ἡγετῶν. Ἀκόμη βυθίσθηκαν Ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖες ὁμοιάζουν μέ πλοῖα, ἐπειδή προσέκρουσαν σέ ὑφαλους αἰρετικῶν, ἀλλά καί ὅσοι ἀνέλαβαν τήν κυβέρνηση τῶν Ἐκκλησιῶν ναυάγησαν κατά τήν πίστη. Ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι πολεμική ἀπό τούς ἄρχοντες, ἐπικρατεῖ σκοτάδι πνευματικό, φιλονικία μεταξύ τῶν Χριστιανῶν. Φονεύει ὁ ἕνας τόν ἄλλο, διαστρέφονται τά δόγματα τῆς Ἐκκλησίας. Ὡς θεολόγοι ἀναδεικνύονται αὐτοί πού ἔχουν πολλές κηλίδες, καί ἀκόμη, ἐνῶ εἶναι αὐτοχειροτόνητοι, ἀνέλαβαν τήν διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπικρατεῖ μεγάλη φιλαρχία.

3.Ἐπειδή ὁ Μέγας Βασίλειος ἔβλεπε ὅλη αὐτήν τήν κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε στήν Ἐκκλησία, ὁμολογεῖ ὅτι προτιμοῦσε νά μήν ὁμιλήσῃ, γιατί δέν θά τόν ἀκουγε κανένας, καί προτίμησε τήν σιωπή. Οἱ καιροί εἶναι πονηροί. Δέν ὑπάρχει συμπάθεια, ἀλλά ἄλλοι ἐπιδιώκουν τήν πτώση τῶν ἀντιπάλων τους, ἄλλοι χοροπηδοῦν γι' αὐτόν πού ἔπεσε, ἄλλοι ἐπικροτοῦν τήν πτώση τοῦ ἄλλου.

Ἔτσι, φυγαδεύθηκε ἡ ἀγάπη, δέν ὑπάρχει συμπάθεια, ἄναψε τό μίσος καί χαίρονται μέ τίς συμφορές τῶν ἄλλων. Συμβαίνει ὅ,τι καί στίς ἐπιδημίες ἀπό τίς ἀρρώστειες, ἀφοῦ ὅλοι ἔχουν ἀρρωστήσει. Ὑπάρχουν σκληροί δικαστές καί ἀγνώμονες κριτές.

4.Παρά τό ὅτι σέ αὐτήν τήν κατάσταση ὁ Μέγας Βασίλειος προτιμοῦσε νά σιωπήσῃ, ὁμως τόν ὑπερνίκησε ἡ ἀγάπη καί γράφει αὐτό τό κείμενο στόν φίλο του Ἀμφιλόχιο

Ίκονίου πού τόν ἐρώτησε σχετικῶς. Σέ αὐτό παρακινήθηκε ἀπό τούς Τρεῖς Παῖδες στήν Βαβυλώνα, πού ρίφθηκαν στήν κάμινο, γιατί θεώρησαν ὅτι πρέπει κανεῖς νά ἐπιτελῇ τό καθῆκον του, ἔστω καί ἂν δέν ὑπάρχει κανένας ἄλλος σύμμαχος στήν εὐσέβεια. Οἱ Τρεῖς Παῖδες ὑμνοῦσαν τόν Θεό μέσα ἀπό τήν φλόγα τῆς καμίνου, καί ἦταν ἀρκετό νά στηριχθοῦν μεταξύ τους.

Ὁ Μέγας Βασίλειος λέγει ὅτι, ὅπως οἱ Τρεῖς Παῖδες στήν κάμινο τοῦ πυρός, ἔτσι καί αὐτόν δέν τόν φόβησε τό πλῆθος τῶν ἀντιπάλων, ἀλλά διακήρυξε τήν ἀλήθεια μέ παρρησία, ἀφοῦ στηρίζε τήν ἐλπίδα στήν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, προσέφερε τήν διδασκαλία πού κληρονόμησε ἀπό τούς Πατέρες.

Στό τέλος λέγει στόν παραλήπτη τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς, στόν ἅγιο Ἀμφιλόχιο Ίκονίου, ὅτι ἂν εἶναι ἀρκετά ὅσα ἔγραψε ἔχει καλῶς, ἂν ὁμως φανοῦν ἐλλιπῆ, δέν τόν πειράζει νά ἀσχοληθῇ μέ φιλοπονία καί νά συμπληρώσῃ τό θέμα. Εὐχεται, λοιπόν, νά βοηθήσῃ ὁ Κύριος εἴτε διά αὐτοῦ εἴτε διά μέσου ἄλλων νά συμπληρωθοῦν τά ἐλλείποντα μέ τήν γνώση πού δίνεται ἀπό τό Ἅγιον Πνεῦμα, σέ ὅσους εἶναι ἀντάξιοι αὐτῶν τῶν δωρεῶν.

Οἱ λόγοι αὐτοί τοῦ Μεγάλου Βασιλείου μέ ἐκφράζουν ἀπόλυτα. Καί σήμερα ἐπικρατεῖ παρόμοια κατάσταση στήν Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ὁμοιάζει μέ μία ναυμαχία καί ἕναν πόλεμο, ἀλλά ἀκόμη καί μέ ἐπιδημία ἀσθενειῶν. Αὐτό φαίνεται στήν κατάσταση πού ἐπικρατεῖ σέ ὅλες τίς Ἐκκλησίες, ιδίως στήν Οὐκρανία. Στήν κατάσταση αὐτή, ἄλλοτε σιωπᾶ κανεῖς, γιατί αἰσθάνεται ὅτι δέν θά εἰσακουσθῇ, ἄλλοτε ἀπό ἀγάπη τολμᾷ νά μιλήσῃ μέσα ἀπό τό καμίνι τοῦ πυρός.

Τελικά, καί ὅταν γράφουμε, πρέπει νά ἔχουμε τήν αἴσθηση ὅτι αὐτά εἶναι ἐλλιπῆ καί καταθέτοντας αὐτήν τήν ἐλλιπῆ γνώση, τά ἀφήνουμε στόν Θεό γιά νά τά συμπληρώσῃ μέ ἄλλον, ὁ ὁποῖος θά φωτισθῇ ἀπό τό Ἅγιον Πνεῦμα.

Ἐμεῖς κάνουμε τό καθῆκον μας καί τό ἐμπιστευόμαστε στήν Ἐκκλησία γιά νά τό κρίνῃ, νά τό ἀπορρίψῃ ἢ νά τό ἀξιολογήσῃ. Μέ αὐτό τό πνεῦμα τολμᾷ νά γράψω τά ἐπόμενα καί μέ αὐτό τό πνεῦμα πρέπει νά διαβασθοῦν. Ἰσχύει καί ἐδῶ ὁ λόγος τοῦ ποιητῆ Νίκου Καρούζου: «Μή μέ διαβάζετε ὅταν ἔχετε δίκιο», ὅταν εἴσθε πεπεισμένοι γιά τήν ὀρθότητα καί τό ἀλάθητο τῆς ἀποψῆς σας.

2. Ἡ σύγχρονη κατάσταση τῆς Ἐκκλησίας μέ ἀφορμή τό Οὐκρανικό θέμα

Θά ἀναφέρω τά ὑπάρχοντα δεδομένα (γιά τό σύγχρονο Οὐκρανικό θέμα) καί τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο τό θέμα θά μπορούσε νά ἐπιλυθῇ.

α) Τά ὑπάρχοντα δεδομένα

Μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου φθάσαμε στά ἐξῆς περιπελεγμένα σημεῖα.

Πρῶτον. Μέ Πανορθόδοξες διασκέψεις ἐπῆλθε συμφωνία στό κείμενο γιά τήν χορήγηση τῆς αὐτοκεφαλίας σέ μία Ἐκκλησία. Ἡ διαφωνία ἔγινε στό ποιός θά ὑπογράψῃ τόν Τόμο τῆς αὐτοκεφαλίας, καί γι' αὐτό δέν ἐλήφθη ἀπόφαση.

Κατόπιν τούτου, ο Οικουμενικός Πατριάρχης χορήγησε την αυτοκεφαλία στην Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας, ὅπως τό ἔκανε καί σέ ἄλλες κατά τόπους Ἐκκλησίες, κατά τό λεγόμενο ἐθιμικό δίκαιο, ἡ ὁποία αυτοκέφαλη Ἐκκλησία ἀποτελέσθηκε ἀπό τήν σχισματική ομάδα τοῦ καθαιρεθέντος Φιλάρτου καί τήν σχισματική ομάδα τοῦ Μακαρίου, γιά τήν ὁποία ἀμφισβητοῦνται τόσο ἡ Ἱερwsύνη ὅσο καί ἡ ἀποστολική διαδοχή. Θεωρῶ ὅτι τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀφοῦ ἀξιολόγησε τήν κατάσταση πού ὑπάρχει στήν Οὐκρανία, κυρίως, ἀφοῦ κατάλαβε πλήρως τήν τακτική τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας σέ βάρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, χορήγησε τήν αυτοκεφαλία, καί πιστεύω ὅτι δέν θά τήν ἀνακαλέσει.

Δεύτερον. Τό Πατριαρχεῖο Μόσχας δέν δέχθηκε τήν ἀπόφαση αὐτή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιά τήν χορήγηση τῆς αυτοκεφαλίας στήν Οὐκρανία, εἶναι ἀντίθετο μέ τήν παρέμβαση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στήν Οὐκρανία. Μάλιστα δέ ἐν ὄψει καί τῆς ἀποφάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιά τήν χορήγηση τῆς αυτοκεφαλίας, ἔπαυσε τήν μνημόνευση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου στά Δίπτυχα καί ἀκόμη συνέστησε στούς Ρώσους καί Οὐκρανοῦς νά μήν ἔχουν ἐκκλησιαστική κοινωνία μέ Ἐκκλησίες πού μνημονεύουν τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη.

Κατά τήν γνώμη μου, ἀπό ὅ,τι φαίνεται μέχρι τώρα, ἡ Ἐκκλησία τῆς Μόσχας γιά διαφόρους λόγους δέν θά ὑποχωρήσει καί δέν θά δεχθῆ τετελεσμένα γεγονότα στήν Οὐκρανία. Θεωρῶ, ὅτι καί ἂν μερικές Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες ἀναγνωρίσουν τήν αυτοκεφαλία τῆς Οὐκρανίας, τό πρόβλημα θά παραμείνῃ ἐφ' ὅσον δέν θά τό ἀποδεχθῆ ἡ Ἐκκλησία τῆς Μόσχας.

Τρίτον. Οἱ λοιπές Ἀυτοκέφαλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, γιά διαφόρους λόγους, βρίσκονται σέ στάση ἀναμονῆς ἢ ὑποστηρίζουν τήν Μόσχα. Εἶναι διστακτικές νά ἀναγνωρίσουν τόν Ἐπιφάνιο ὡς Προκαθήμενο τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας. Δέν γνωρίζω τί θά ἀποφασίσουν στό προσεχές διάστημα. Πάντως κατά τήν ἐνθρόνιση τοῦ Ἐπιφανίου δέν παρευρέθησαν ἐκπρόσωποι τῶν ἄλλων Ἀυτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν πλὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί δέν ἀπεστάλησαν συγχαρητήριες εὐχές γιά τήν ἀνάληψη τῆς προεδρίας τῆς Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας.

Τέταρτον. Στήν Οὐκρανία ἐξακολουθεῖ νά εἶναι ἔκρυθμη ἡ ἐκκλησιαστική κατάσταση. Ὑπάρχει ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἐπιφάνιος ὡς Προκαθήμενος τῆς Ὁρθοδόξου Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας, ὁ Μητροπολίτης Ὀνούφριος πού ὑπάγεται στήν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας, καί ὁ λεγόμενος «ἐπίτιμος Πατριάρχης Φιλάρτος», ὁ ὁποῖος ὑπανεχώρησε ἀπό τήν ἀρχική του συμφωνία, δέν δέχεται τόν Τόμο τῆς αυτοκεφαλίας, διότι δέν συμφωνεῖ μέ τήν κατάργηση τοῦ «Πατριαρχείου», τό ὁποῖο αὐτός ἀνακήρυξε. Ἐνδεχομένως, θά ὑπάρξουν καί ἄλλες ἐξελίξεις. Τά γεγονότα ὁμοιάζουν μέ μιὰ κινούμενη ἄμμο.

Πέμπτον. Ὑπάρχουν καί ἄλλες Τοπικές Ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖες ὑπάγονται σέ ἄλλα Πατριαρχεῖα, οἱ ὁποῖες κατά καιρούς ἐξέφρασαν τήν ἐπιθυμία τους νά ἀποκτήσουν αυτοκεφαλία, ἐπειδή ἀνήκουν σέ ἰδιαίτερες κρατικές ὀντότητες, βάσει τῶν Κανόνων, τοῦ λδ' τῶν Ἀποστόλων, ἰζ' τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί λη' τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅπως τό διετύπωσε ὁ Μέγας Φώτιος ὅτι τά ἐκκλησιαστικά συμεταβάλλονται μέ τά πολιτικά. Ἐνδεχομένως νά ὑπάρχουν καί ἄλλες Ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖες πρὸς τό παρόν δέν ἔχουν ἐκφρασθῆ καί θά ζητήσουν τήν αυτοκεφαλία. Ἐχουν

δημοσιευθῆ συγκεκριμένα ὀνόματα Ἐκκλησιῶν, τὰ ὁποῖα δέν θέλω νά μνημονεύσω ἐδῶ, γιά νά μή δημιουργηθῆ ἓνα ἐπί πλέον πρόβλημα.

Βεβαίως, τό λεγόμενο αὐτοκέφαλο στήν πρώτη χιλιετία λειτουργοῦσε διαφορετικά ἀπό ὅ,τι λειτουργεῖ στήν δεύτερη χιλιετία μέ βάση τήν ἀρχή τῆς Φεουδαρχίας, τῆς Μεταρρύθμισης καί τήν ἀρχή τῶν ἐθνοτήτων πού ἐμφανίσθηκε τόν 12ο αἰῶνα καί ἀναπτύχθηκε μέ τόν Διαφωτισμό καί τήν Γαλλική Ἐπανάσταση τόν 18ο αἰῶνα, ὅπως τό ἀνέλυσε ὁ καθηγητής π. Γρηγόριος Παπαθωμᾶς.

Αὐτό σημαίνει ὅτι θά πρέπει νά ληφθῆ μιᾶ ἀπόφαση γιά τό πῶς χορηγεῖται τό αὐτοκέφαλο, μέσα στό πλαίσιο τῆς συνοδικότητος καί τῆς ἱεραρχικότητος τοῦ πολιτεύματος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, γιά νά μήν δημιουργοῦνται συνεχῶς ἐντάσεις καί σχίσματα στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μέ ἀφορμή τό θέμα αὐτό.

Ὅπως κατ' οἰκονομίαν καί πρὸς καιρόν ἐλήφθη ἀπόφαση γιά τήν διασπορά, ἤτοι τήν λεγόμενη «αἵρεση τῆς συνεδαφικότητος», μέ τίς Ἐπισκοπικές Συνελεύσεις, ἔτσι πρέπει νά ληφθῆ ἀπόφαση γιά τό θέμα τῆς χορήγησης αὐτοκεφαλίας σέ μιᾶ Ἐκκλησία.

Εἶναι γνωστόν ὅτι ἔγινε μιᾶ τέτοια προσπάθεια γιά νά ἐπιλυθῆ τό σοβαρό αὐτό πρόβλημα, ἀλλά δυστυχῶς σταμάτησε στό σημεῖο στό ποῖός θά ὑπογράφη τόν Τόμο τῆς αὐτοκεφαλίας, δηλαδή ὑπονομεύθηκαν τὰ προνόμια τῆς Πρωτόθρονης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης.

Στίς ἡμέρες μας αὐτό πλέον εἶναι τό ζητούμενο, ὅτι, δηλαδή, πρέπει νά ἐπανεέλθῃ ἡ συζήτηση γιά τήν χορήγηση τοῦ αὐτοκεφάλου –ἤδη γιά τό περιεχόμενο τοῦ κειμένου ὑπάρχει πανορθόδοξη ἀπόφαση– ὄχι μόνον γιά τήν Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας, ἀλλά καί γιά ἄλλες ἐκκλησιαστικές ἐπαρχίες, ἄλλων Πατριαρχείων, ὥστε νά μήν ἀρχίσουν νέες ἐντάσεις καί νέα σχίσματα. Εἶναι εὐνόητον ὅτι αὐτό πρέπει νά τό ἐπιλύσῃ μιᾶ Πανορθόδοξη Σύνοδος ἢ ἡ Συνάντηση τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Πάντως, ὅλα αὐτά περιπλέκουν τό πρόβλημα καί γιά νά μή μονιμοποιηθῆ ἡ σχισματική αὐτή κατάσταση, κατά τό λόγιον «τό πολυχρόνιον καί δυσθεράπευτον», πρέπει νά βρεθῆ μιᾶ λύση.

β) Μερικές ἄτυπες ἐνέργειες

Ἀφοῦ ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα, τό ἐρώτημα τό ὁποῖο τίθεται εἶναι τό πῶς θά ἐπιλυθῆ αὐτό τό σοβαρό ἐκκλησιαστικό ζήτημα, τό ὁποῖο δημιουργεῖ προβλήματα στίς σχέσεις μέ ὅλες τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες.

Δέν ἔχω ἀκούσει μέχρι τώρα σοβαρές προτάσεις γιά τήν ἐπίλυση τοῦ θέματος. Ἡ μοναδική σοβαρή πρόταση πού ἀκούσθηκε εἶναι νά συγκληθῆ μιᾶ Πανορθόδοξη Σύνοδος ἢ ὁποῖα θά ἀντιμετωπίσῃ τό θέμα αὐτό καί θά λάβῃ τελικές ἀποφάσεις. Μερικές ἄλλες προτάσεις πού ἐτέθησαν δέν μποροῦν οὔτε κἂν νά συζητηθοῦν, γιατί δέν μποροῦν νά ὑλοποιηθοῦν.

Ὅμως, τό θέμα εἶναι ὅτι, προκειμένου νά ἀποφασισθῆ σύγκληση μιᾶς Πανορθόδοξου Συνόδου, πρέπει νά ὑπάρξῃ σοβαρή προετοιμασία καί συγκεκριμένη πρόταση στήν ὁποῖα νά συγκλίνῃ ἡ πλειοψηφία τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί φυσικά νά τήν

ἀποδεχθοῦν τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί ἡ Ἐκκλησία τῆς Μόσχας. Διότι δέν μπορεί νά συγκληθῆ μιὰ Πανορθόδοξη Σύνοδος ἢ Συνάντηση Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἄν δέν τήν καλέσῃ ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης καί ἄν δέν ἔχῃ ὠριμάσει τό θέμα γιά λύση. Καί, βεβαίως, ἐάν προηγουμένως δέν ὑπάρχῃ σύγκλιση ἀπόψεων σέ μιὰ συγκεκριμένη πρόταση τήν ὁποία νά ἀποδεχθοῦν οἱ κατά Τόπους Ἐκκλησίες, κυρίως τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί ἡ Ἐκκλησία τῆς Μόσχας, δέν ὑπάρχει λόγος νά γίνῃ ἡ Πανορθόδοξος Σύνοδος.

Αὐτό σημαίνει ὅτι πρέπει κάποιοι ἐκκλησιαστικοί παράγοντες νά ἐπεξεργασθοῦν μιὰ πρόταση τήν ὁποία εἶναι δυνατόν νά ἀποδεχθῆ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ἡ Ἐκκλησία τῆς Μόσχας καί ἡ Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας. Βεβαίως, πρέπει νά ὑπάρχῃ συζήτηση καί μέ τήν πολιτική ἡγεσία τῆς Οὐκρανίας. Διότι, ἄν κρίνω τά πράγματα σέ σχέση μέ τήν χορήγηση τῆς αὐτοκεφαλίας στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καί τήν χορήγηση τῶν λεγομένων Νέων Χωρῶν σέ αὐτήν, ὑπῆρξε ἀπόφαση καί ἀποδοχή τῶν τριῶν παραγόντων, ἤτοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας.

Ἐάν δέν γίνῃ μιὰ τέτοια σοβαρή προεργασία, μέ ἐπίπονες ἐνέργειες, μέ νηφαλιότητα, μέ διάκριση καί προσευχή, δέν εἶναι δυνατόν νά συνέλθῃ ἡ Πανορθόδοξη Σύνοδος, γιατί τότε θά συνέλθῃ γιά νά ἐπικυρωθῆ ἡ διαφωνία καί, φυσικά, θά ἀποτύχῃ νά λάβῃ συγκεκριμένη ἀπόφαση. Ἔτσι θά φανῆ ἀκόμη περισσότερο ἡ διάσπαση πού ὑπάρχει μεταξύ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

γ) Μιά πρόταση γιά ἐπεξεργασία

Ποιά, λοιπόν, θά μπορούσε νά εἶναι μιὰ πρόταση πού θά μπορούσε νά τύχῃ μιᾶς σοβαρῆς ἐπεξεργασίας; Θά προσπαθῆσω νά συγκεκριμενοποιήσω μιὰ πρόταση πού, ἐνδεχομένως, θά ἔχῃ ἐλλείψεις καί θά χρειασθῆ νά γίνουν βελτιώσεις.

Πρῶτον. Θά πρέπει νά γίνῃ μιὰ, ἔστω καί ἄτυπη κατ' ἀρχήν, συνάντηση τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας γιά νά ἀποφασισθῆ ἡ συνέχιση τοῦ διαλόγου γιά τήν ὀλοκλήρωση τῆς συζήτησης γιά τό πῶς χορηγεῖται τό αὐτοκέφαλο σέ μιὰ Ἐκκλησία καί νά καθορισθῆ ἕνα προσχέδιο ἐπιλύσεως τοῦ θέματος τῆς Οὐκρανίας, σύμφωνα μέ τά σημεῖα πού θά παρατεθοῦν πιο κάτω.

Δεύτερον. Ἡ ἀπόφαση τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας νά παύσῃ τήν ἐκκλησιαστική κοινωμία μέ τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη καί νά μὴν τόν μνημονεύῃ στά Δίπτυχα καί μάλιστα ὡς πίεση γιά νά μὴ δοθῆ ἡ αὐτοκεφαλία στήν Οὐκρανία καί ἔπειτα νά παροτρύνῃ τούς πιστούς του νά μὴ συμμετέχουν σέ Λειτουργίες καί ἀκολουθίες στίς ὁποῖες μνημονεύεται ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης, δέν συνιστᾷ ἐκκλησιαστική σοβαρή πράξη.

Δέν μπορεί νά χρησιμοποιηθῆ τό Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, πού εἶναι Μυστήριον ἐνότητος, καί τό Μυστήριον τῆς Ἐξομολογήσεως γιά νά ἀσκοῦνται πιέσεις σέ ἄλλες Ἐκκλησίες, καί μάλιστα γιά πράγματα δευτερεύοντα.

Κατ' ἐπέκταση, εἶναι ἀπαράδεκτο τό γεγονός πού ἐπικρατεῖ σέ ἀρχιερατικά συλλείτουργα Ἀρχιερέων ἀπό ὅλες τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, οἱ Ἀρχιερεῖς νά ἀπέχουν ἀπό τήν συμμετοχή τους στήν θεία Λειτουργία, ἐπειδή σέ αὐτήν συμμετέχουν

εκπρόσωποι άλλων Ἐκκλησιῶν, μέ τίς ὁποῖες ἔχουν ἀκοινωνησία καί ταυτόχρονα νά συμμετέχουν στά ἐπίσημα γεύματα καί δεῖπνα, συμπροσευχόμενοι καί συνευωχούμενοι.

Γι' αὐτό, προκειμένου νά ἀρχίση μιά προσπάθεια ἐπιλύσεως τοῦ θέματος αὐτοῦ, θά πρέπει ἡ Ἐκκλησία τῆς Μόσχας νά ἄρη τήν ἀπόφαση αὐτή καί ὡς ἔνδειξη καλῆς θελήσεως ὁ Πατριάρχης Μόσχας νά ἀρχίση νά μνημονεύη τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη στά Δίπτυχα.

Ἄλλωστε, πρέπει νά ἐξασφαλισθῆ ἡ δυνατότητα διαλόγου μεταξύ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, γιατί διαφορετικά, ὅταν βρίσκονται σέ ἀπομόνωση, δέν θά λυθῆ ποτέ τό θέμα αὐτό.

Τρίτον. Ὁ διάλογος μεταξύ τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πρέπει νά ἔχη ὡς βάση τήν συμφωνία καί ἐπικύρωση τῶν δύο κειμένων τά ὁποῖα εἶχαν ἐτοιμασθῆ νά κατατεθοῦν στήν Σύνοδο πού ἔγινε στήν Κρήτη τόν Ἰούνιο τοῦ 2016, ἀλλά τελικά δέν συμφωνήθηκε νά συζητηθοῦν στήν Σύνοδο ἐκείνη καί νά ὑπογραφοῦν.

Πρόκειται γιά τά δύο κείμενα πού ἀφοροῦν τό *Αὐτοκέφαλο* καί τά *Δίπτυχα*. Εἶναι δύο κανονικά θέματα, τά ὁποῖα, ἂν δέν ὑπῆρχε ἡ ἀντίθετη ἄποψη ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Μόσχας ὡς πρός τόν τρόπο τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Τόμου Αὐτοκεφαλίας καί κατατίθεντο στήν Σύνοδο τῆς Κρήτης γιά ἀπόφαση, τότε δέν θά εἶχαμε τά θέματα αὐτά μέ τήν Οὐκρανία σήμερα.

Ἐπομένως, πρέπει νά ἀρχίση ἡ συζήτηση μεταξύ ἐκπροσώπων τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἡ ὁποία διακόπηκε, γιά τό πῶς θά ὑπογράφεται ὁ Τόμος τῆς Αὐτοκεφαλίας, ὥστε νά ὀλοκληρωθῆ ἡ συζήτηση γιά τό θέμα αὐτό. Μέσα στήν προοπτική αὐτή, θά ἀποφασισθῆ πῶς θά χορηγηῆται ἐφ' ἐξῆς τό Αὐτοκέφαλο σέ μιά Ἐκκλησία, ὅπως ἔχει καθορισθῆ στό ὑφιστάμενο κείμενο γιά τήν Αὐτοκεφαλία, χωρίς νά παραθεωροῦνται τά κανονικά καί παραδοσιακά προνόμια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Τέταρτον. Αφοῦ μιά προπαρασκευαστική Ἐπιτροπή ἀπό ἐκπροσώπους ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν ἐτοιμάσει τά δύο αὐτά κείμενα πού ἀφοροῦν τό *Αὐτοκέφαλο* καί τά *Δίπτυχα*, στήν συνέχεια, νά συγκληθῆ μιά Σύνοδος τῶν Προκαθημένων τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν μέ τίς συνοδεῖες τους, ἡ ὁποία θά τά ἐπικυρώσει.

Ἡ Πανορθόδοξη αὐτή Σύνοδος θά πρέπει νά προβῆ σέ διαπίστωση ὅτι σήμερα ὑφίστανται δεκατέσσερις Ἐκκλησίες, νά ἐπικυρώσει τήν Πατριαρχική ἀξία καί τιμή μερικῶν νεωτέρων Πατριαρχείων ὥστε νά λυθῆ καί μιά ἐκκρεμής κατάσταση, νά ἐπικυρώσει τήν ἀπόφαση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιά τήν χορήγηση τῆς Αὐτοκεφαλίας στήν Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας ὥστε νά εἶναι δεκαπέντε Ἐκκλησίες καί νά ἀντιμετωπίσει ἐπί μέρος θέματα πού ἀνέκυψαν.

Πέμπτον. Θά πρέπει νά προσυνηνοθηῆ ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖον θά ἐπιλυθῆ καί θά ἰσχύσει τό ἐκκλησιαστικό καθεστῶς τῆς Οὐκρανίας σέ ὅλες τίς διαστάσεις του. Ἐνδεχομένως, θά πρέπει νά λυθῆ μέ ἐκκλησιαστική οἰκονομία «ἄχρι καιροῦ».

Μία λύση εἶναι νά βρεθῆ τρόπος στήν Αὐτοκέφαλη αὐτήν Ἐκκλησία νά ὑπαχθοῦν ὅλες οἱ ἐκκλησιαστικές δικαιοδοσίες πού ὑπάρχουν στήν Οὐκρανία.

Περίπου νά ισχύση κατ' οικονομία καί ἴσως ἄχρι καιροῦ αὐτό πού γίνεται στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, πού συνέρχονται καί συναποφασίζουν οἱ Ἀρχιερεῖς τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί οἱ Ἀρχιερεῖς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐν Ἑλλάδι, τῶν λεγομένων Νέων Χωρῶν.

Ἐάν αὐτό γιά διαφόρους λόγους δέν μπορῆ νά ισχύση καί στήν Οὐκρανία, τότε, θά μπορούσε νά ισχύση τό σύστημα πού ἐπικρατεῖ στήν Διασπορά μέ τίς Ἐπισκοπικές Συνελεύσεις, ὁ Κανονισμός λειτουργίας τῶν ὁποίων ψηφίσθηκε στήν Σύνοδο τῆς Κρήτης τό 2016. Ὑπάρχει, δηλαδή, ἔτοιμος Κανονισμός, πού μπορεῖ νά προσαρμοσθῆ καταλλήλως γιά τήν Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας.

Μέσα στά πλαίσια αὐτά εἴτε μέ τήν μορφή διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, εἴτε μέ τήν μορφή τῆς λειτουργίας τῶν Ἐπισκοπικῶν Συνελεύσεων θά μπορούσε νά λειτουργήσῃ μία Σύνοδος, ἡ ὁποία θά ἀποτελεῖται ἀπό ὅλες τίς ἐκκλησιαστικές δικαιοδοσίες, ἡ ὁποία θά ἔχη ἕναν Ἀρχιεπίσκοπο. Καί, ἐάν αὐτό δέν μπορῆ νά γίνη, τότε μπορεῖ νά ισχύση τό ὑφιστάμενο καθεστῶς στήν Ἑλλάδα, μέ τήν Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία – Νέες Χῶρες, τήν ἡμιαυτόνομη Ἐκκλησία τῆς Κρήτης καί τίς Μητροπόλεις στά Δωδεκάνησα.

Οἱ Μητροπολίτες τῶν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν δικαιοδοσιῶν θά μνημονεύουν τήν Ἐκκλησία στήν ὁποία ἀναφέρονται, δηλαδή ἤ τόν Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως ἤ τόν Πατριάρχη Μόσχας καί νά συμπληρώνουν καί τήν Σύνοδό τους, ἥτοι: «Ἐν πρώτοις μνήσθητι Κύριε τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καί Πατριάρχου ἡμῶν (Βαρθολομαίου ἤ Κυρίλλου) καί τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου τῶν ὀρθοτομούντων τόν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας».

Στήν Διαρκῆ Ἱερά Σύνοδο πού θά ἀποτελεῖται ἀπό δώδεκα Ἀρχιερεῖς καί ὡς δέκατο τρίτο θά ἔχη τόν Πρόεδρο τῆς Ἱερᾶς Συνόδου νά συγκαταλέγωνται μέλη κατὰ ἴσον ἀριθμό ἀπό τίς ὑπάρχουσες ἐκκλησιαστικές δικαιοδοσίες. Στήν Ἱεραρχία θά μετέχουν ὅλοι οἱ Ἱεράρχες τῆς Αὐτοκεφάλου Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας. Τήν πρώτη φορά πού θά συνέλθουν οἱ Ἀρχιερεῖς τῆς Αὐτοκεφάλου αὐτῆς Ἐκκλησίας θά μπορούσε νά ἐκλεγῆ ἢ νά ἀποφασισθῆ ποιός θά εἶναι Προκαθήμενος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν Οὐκρανία.

Ἔκτον. Νομίζω ὅτι πρὸς τήν κατεύθυνση αὐτή πρέπει νά ἐργασθοῦν τόσο οἱ ἐκκλησιαστικοί, ὅσο καί οἱ πολιτικοί παράγοντες τῆς Οὐκρανίας. Ὁμιλῶ καί γιά πολιτικούς παράγοντες, γιατί πάντοτε, ἀκόμη καί στίς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, οἱ ἀποφάσεις θεσπίζονταν μέ νόμο ἀπό τοὺς Αὐτοκράτορες. Γιατί, ἂν μιὰ Σύνοδος λαμβάνῃ μόνη τῆς τίς ἀποφάσεις, τότε δέν εἶναι δυνατόν νά ἐφαρμοσθοῦν, ἂν ἡ πολιτική ἐξουσία δέν παρέμβῃ γιά τήν κατοχύρωσή τους μέ νόμους. Αὐτός ἦταν ὁ λόγος, γιά τόν ὁποῖο τίς Οἰκουμενικές Συνόδους τίς συγκαλοῦσαν οἱ Αὐτοκράτορες καί οἱ ἀποφάσεις τους τήν τελευταία ἡμέρα ἀναγινώσκονταν στό παλάτι ὅπου καί ἀποφασίζονταν νά ισχύσουν μέ νόμο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα εἶναι ἡ Πενθέκτη Οἰκουμενική Σύνοδος, ἡ ὁποία ὀνομάσθηκε ἐν Τρούλλῳ Σύνοδος, ἀκριβῶς, γιατί ἔγινε στήν μεγάλη αἴθουσα τῶν Ανακτόρων πού εἶχε τροῦλλο.

Τά ὅσα ἀνέφερα προηγουμένως εἶναι κατὰ τήν γνώμη μου μιὰ κατ' ἀρχήν ρεαλιστική ἐκτίμηση τῆς καταστάσεως καί εἶναι μιὰ κατ' οικονομία «ἄχρι καιροῦ» πρόταση ἢ μᾶλλον ἕνα κατ' ἀρχήν σχέδιασμα, πού μπορεῖ νά βελτιωθῆ ἀκόμη περισσότερο ἢ νά ἀπορριφθῆ.

Βεβαίως και κάθε καλύτερη πρόταση θα πρέπει να τεθη και να μελετηθη, κυρίως από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, τό οποίο έχει μεγάλη διαχρονική πείρα στην αντιμετώπιση σοβαρών εκκλησιαστικών προβλημάτων για να οδηγήσει στην επίλυση του θέματος όχι μόνον στην Ουκρανία, αλλά, κυρίως, στις σχέσεις μεταξύ των Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, οι οποίες στην παρούσα φάση βρίσκονται στο χειρότερο σημείο, τό οποίο μᾶς θυμίζει λίγο τήν περιγραφή τῆς καταστάσεως τῆς ἐποχῆς του Μεγάλου Βασιλείου, πού ἀναφέρθηκε στην ἀρχή του κειμένου αὐτοῦ.

Θά μπορούσα και ἐγώ να σιωπήσω για να εἶμαι ἀρεστός σε ὅλους, ἀλλά από ἀγάπη στην Ἐκκλησία και ὄχι από ἄλλες σκοπιμότητες, ἀσχολήθηκα μέ τό θέμα και κατέγραψα τίς σκέψεις μου, κατά τήν ἀρχή «δίδου σοφῶ ἀφορμήν, και σοφώτερος ἔσται» (Παρ. θ', 9).

Νομίζω, και στό θέμα αὐτό ἰσχύει ὁ μακαρισμός του Χριστοῦ: «Μακάριοι οι εἰρηνοποιοί ὅτι αὐτοί υἱοί Θεοῦ κληθήσονται» (Ματθ. ε', 9).